

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ
СЕНАТА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 3

БЕОГРАД, 1934 ГОДИНЕ

КЊИГА III

XXIII РЕДОВНИ САСТАНАК

СЕНАТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 23 ЈУНА 1934 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАО:

Потпретседник

Др. УРОШ КРУЉ

Секретар

АСИМ АЛИБЕГОВИЋ

Присутни су г. г. Министри: Министар правде **Божидар Максимовић**, Министар социјалне политике и народног здравља др. **Фран Новак**.

ПОЧЕТАК У 10,40 ЧАСОВА

САДРЖАЈ:

1 — Читање и усвојење записника XXII редовног састанка;

2 — Саопштење извештаја г. Министра иностраних послова о санкционисању Закона;

3 — Саопштење о упућењу Сенату на решавање од стране Народне скупштине законског предлога о судском ванпарничном поступку и предлога уводног закона за Закон о судском ванпарничном поступку;

4 — Дневни ред: Претрес извештаја Одбора о предлогу закона о разрешењу породичних фидеикомиса. Законски предлог примљен је у начелу, појединостима и коначно.

Говорници: Известилац др. Јосип Немец, др. Бењамин Шуперина, Стеван Михалцић, Министар правде **Божидар Максимовић**.

Потпретседник др. Урош Круљ: Отварам XXIII редовни састанак Сената Краљевине Југославије. — Молим г. секретара да изволи прочитати записник прошлог састанка.

Секретар Асим Алибеговић чита записник XXII редовног састанка.

Потпретседник др. Урош Круљ: Да ли ко жели од г. г. сенатора да стави какву примедбу на записник? (Нико се не јавља). Пошто примедба нема, то се записник прима и оверовљава. Изволите

саслушати извештај г. Министра иностраних послова о санкционисању два Закона.

Секретар Асим Алибеговић саопштава: Г. Министар иностраних послова извештава Сенат да је Њ. В. Краљ благоизволео потврдити 24 маја о. г. Закон о конвенцији, која се односи на искоришћавање пруга редовног ваздушног саобраћаја, закљученој између наше Краљевине и Републике Грчке и споразуму о приступању преговорима за ревизију уговора о трговини и пловидби између наше Краљевине и Краљевине Италије.

Потпретседник др. Урош Круљ: Ови извештаји г. Министра иностраних послова примају се на знање. Изволите саслушати законске предлоге упућене од стране Народне скупштине Сенату на рад.

Секретар Асим Алибеговић саопштава: Г. Претседник Народне скупштине доставио је Сенату на рад саобразно чл. 64 Устава законски предлог о судском ванпарничном поступку и предлог уводног закона за Закон о судском ванпарничном поступку, — у редакцији како их је Народна скупштина усвојила на своме 41 редовном састанку, одржаном 22 јуна о. г.

Потпретседник др. Урош Круљ: За ове законске предлоге изабраћемо на крају седнице одбор с тим да је овај одбор дужан поднети Сенату извештај о овим законским предлозима најдаље до 30 јуна увече. Да ли Сенат прихваћа овај предлог? (Прима се). Објављујем да је Сенат прихватио мој предлог.

Сада прелазимо, господо, на дневни ред. На дневном реду је: претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о разрешењу породичних фидеикомиса.

Има реч извештач г. др. Јосип Немец.
Извештач др. Јосип Немец чита:

Београд, 21 јуна 1934 године.

СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Одбор за проучавање предлога Закона о разрешењу породичних фидеикомиса, на својој седници од 21 јуна 1934 године расмотрио је свестрано овај законски предлог и примио га у начелу и у појединостима, те му је част предложити Сенату, да га изволи усвојити у редакцији онако, како га је и Народна скупштина усвојила.

У начелу је гласао против сенатор г. др. Бењамин Шуперина.

За свога извештача Одбор је одредио сенатора г. др. Јосипа Немеца.

Секретар Одбора, Претседник Одбора,
Др. Немец, с. р. Шиловић, с. р.

Чланови:

Др. Густав Грегорин, с. р.
Владимир Равнихар, с. р.
Бењ. Шуперина, с. р.
Др. Сава Улмански, с. р.
Инж. Д. Поповић, с. р.
Свет. Томић, с. р.
Мил. Симоновић, с. р.
Фран Кукуљевић-Сакцински, с. р.

Господо сенатори, пошто сам прочитао извештај Одбора, нека ми је дозвољено да се са неколико речи осврнем на сам законски предлог.

Изношењем овога Закона г. Министар правде а тиме и читава Краљевска влада удовољила је једном великом позиву који извире из начела на коме је основана ова наша држава. То је начело демократије.

Огромне оне жртве чији плод је ослобођење неослобођених делова југословенског нашег народа и уједињење њихово са ослобођеном браћом у једну слободну народну државу, јесу онај категорички императив који тражи да се докину они односи који су у противности са принципом на коме је ова држава саздана.

Демократски наш народ, његово правно схватање, читава народна душа, противна је томе да и надаље у овој нашој народној држави остану остаци феудалних односа. То тражи коначно и социјална правда.

Жртве, које су довеле до нашег ослобођења и уједињења јесу онај категорички императив, који тражи, да се у нашој држави докине оно, што је у противности са темељима, на којима је саздана ова наша држава.

На питање, шта је то фидеикомис, држим да је најкраћа дефиниција, да су то санкцијом законодавне власти створене правне установе, којима поједине породице осигуравају целовитост и неотуђивост имања. Сврха фидеикомиса била је, да се код становитих породица високог племства створи снага, јакост и могућност, како би те породице

приграбиле што већи утицај на јавне послове. Помоћу фидеикомиса имале су се створити јаке и моћне породице високог племства, које су тако могле заузети, задржати и на своје потомство преносити доминантни положај. На једној страни створила су се права, на другој страни дужности. Раја морала је да слуша господу. Па је посве природно, господо сенатори, да ми у овој нашој демократској држави не можемо да подносимо остатке једне овакве институције. И када смо ми најзад са толиком чежњом коначно дочекали наше ослобођење и уједињење и када смо дочекали Видовдански устав, онда је посве природно, да је у тај Видовдански устав ушла одредба, да се докида установа фидеикомиса. Наш Устав стао је на начело, да се не признаје и укида ово преимућство по рођењу и према томе било би неприродно, када у томе Видовданском уставу не би ушла и одредба о докинућу фидеикомиса.

Код фидеикомиса одређено је било т.зв. фидеикомисарном исправом начело и редослед како ће потомци у породици долазити до уживања тих фидеикомиса и до имања. Били су у томе погледу разни сујави: по примогенитури, мајорату, сениорату, а било је и других комбинација. Истина је, да се је дозвољавало и неплемићима да оснивају фидеикомисе, али то је заправо била тек једна теоретска могућност која се у пракси врло тешко остваривала, јер за оснивање фидеикомиса требало је да се добије привилегиј законодавне власти, а то је неплемићу било врло тешко добити, тако, да је у ствари то право неплемићима било илузорно.

Из овог кратког излагања мислим да вам је, господо сенатори, већ потпуно јасно, да је та установа фидеикомиса у толикој опреци са назорима, појмовима и правним схватањем нашег народа, да се фидеикомиси апсолутно више не могу одржати и да је крајња потреба да се то питање коначно ликвидира. Када је наш Видовдански устав донео одредбу о докинућу фидеикомиса, требало је да се донесе и специјалан закон који би установу фидеикомиса дефинитивно ликвидирао. Но међутим пре него ли је такав закон изашао, Видовдански устав је докинут и на његово место донесен је нови Устав, који ништа не спомиње о фидеикомисима, па је услед тога искрело питање: а шта је сада са фидеикомисима? И ту је било мишљење да су фидеикомиси тиме понова ступили на снагу. То становиште не може бити исправно, јер по свима правилима правне науке оно што је дан закон докине не може оживети докинућем тога самог закона, већ би за поново ускрснуће односне установе требао нов закон, који би ту установу опет привео у живот. И према томе је једино оправдано и одрживо становиште, да по доношењу Видовданског устава ми више немамо фидеикомиса, да су они докинути и да само треба посебним законом одредити како, коме и када ће се предати та фидеикомисна имовина.

Та установа фидеикомисна не може да се одржи и због тога што је она у противности са правном науком, јер право власности то је право потпуног неограниченог господарства субјекта на ствари, оно је апсолутно, а фидеикомис се томе противи. Но правна наука помогла је сада, јер је дошло до теорије деобе власничког права и она је донела теорију, да имамо двоструко право влас-

ности, да имамо доминиум директум и доминиум утиле. Једно је власништво коначно, т.ј. онога који чека а друго је власништво корисносно, то је онога, који тај фидеикомис ужива. Према данашњем нашем правном схватању то је неодрживо и стога овај предлог, који је данас на овом столу, стоји на становишту да право власности мора бити јединствено и на тим принципима да треба наћи начина за коначну ликвидацију фидеикомиса.

Наши су судови различито поступали после Видовданског Устава. Неки су стојали на становишту, да треба сачекати нови закон, који ће то питање дефинитивно решити. Други су стајали на становишту да је докинућем фидеикомиса оно фидеикомисно имање слободно од стеге и да према томе има да припадне уживаоцу. Трећи су коначно држали, да је исправно, да се та имовина има сматрати заједничком између уживаоца и чекаоца.

Ова законска основа стала је на становиште да се ослобођена фидеикомисна имовина има сматрати сувласништвом између уживаоца и између чекаоца. И држим, господо сенатори, да је то ваљано, правилно и исправно становиште и да је то најправичније становиште, које се је могло узети за основицу коначне ликвидације.

Настало је једно спорно питање, који датум има да буде меродаван за просуђивање права на двоју фидеикомисног имања. Неки су држали, да би као датум био мјеродаван онај дан, којег ће овај нови закон задобити обавезну снагу. Други су држали, да би имао да буде мјеродаван датум Видовданског Устава. Ова законска основа стала је на становиште, које је тачно, да је мјеродаван датум Видовданског Устава; и ја држим, господо сенатори, да је то тачно, да је то исправно, јер заиста онога дана су фидеикомиси докинути, ова правна установа је престала даље да опстоји и према томе стање, које је затечено тога датума, има да буде одлучно и мјеродавно за просуђивање, коме ће се признати право код двоје овога имања.

Према овој законској основи, како споменух, имали би дијелити то право власности уживалац и чекалац, али се предвиђа и случај, да је за то време који од ове двојнице и умро и ова законска основа у том случају, ако је умро или уживалац или чекалац, одређује, да то право преминулога интересента прелази на његовог наследника. То је посве природно и према начелима прописа о наслеђивању.

Може се десити и то, да таквих наследника нема. У том случају она половина, која би припала оном интересенту, који нема наследника, припаја се половини оног другог интересента, а то је, држим, потпуно природно, исправно и праведно. Од те деобе чини ова законска основа изнимку код таквих фидеикомиса, који се састоје од готовине или хартија од вредности, које не прекорачују вредност од 50.000 динара. Код таквих незнатних фидеикомисних имовина одлучује ова законска основа, да се немају подврћи деоби и да имају у целости припасти уживаоцу и ја држим, господо сенатори, да ће се сви слагати с тиме, да је то сасвим правично с обзиром на незнатност имовине, јер би се могло десити, да би трошкови били у несразмеру са оном користи, коју би појединац могао добити, кад би се тако незнатна имовина подвргла двоји.

Ова законска основа имаде једну врло важну

установу, а то је допуштење прављења уговора између интересената. Тиме је допуштено, да интересенти не морају да воде судски поступак, већ да они могу сами међу собом ријешити сва спорна питања, да се споразуме о том, како ће они као интересенти међу собом поделити ову имовину. То је потпуно право и оправдано, не само да је правично, него је и са економског становишта потпуно оправдано. А наравно, потпуно је у реду, природно је, да је такав уговор увјетован тиме, да нема установе, која би се противила сврси овога Закона. Јер не би било оправдано када би се интересентима дозволило, да они измеђују сврху коју има овај закон и да тако мимоилажењем закона уговорима утаначују нешто, што законодавац не би хтео да се утаначује. Овом законском основом тачно је фиксиран поступак судова како ће започети, наставити и довршити рад око деобе. Установљена је и надлежност, те је надлежан Окружни суд, Првостепени суд. Али може се десити и то, да буду оспорене чињенице, о којима овиси ваљано и исправно решење тих питања, што се не би могло решити ванпарничним поступком, за који случај треба странке да се упуте на редовну грађанску партицу. И то предвиђа ова законска основа и одређује да се на такву редовну грађанску партицу има упутити онај интересент, који показује слабији наслов за оно потраживање које он ставља. То је посве природно, јер је тиме осигуран онај који своје право оснива на фидеикомисној исправи, тако да он не може бити натеран да устаје као тужилац у случају, да његово право оспорава, својата други, који не може да се позове на овакав један наслов као што је фидеикомисна исправа.

Господо, према томе видите да је ова законска основа како у свему тако и у овом питању прецизно и детаљно осигурала сваком његово право и то не само материјално него и формално.

Господо сенатори, врло је важно питање шта ће бити са оним судским решењима, пресудама, које су судови у то међувреме донели. Ово време доста је дуго трајало, док није коначно ликвидирао фидеикомис, па су се странке обраћале на судове тражећи да им они реше те спорове. И ту имамо изречених пресуда и одлука судских. Ова законска основа стала је на становиште, да се има сматрати као основица за коначно решење фидеикомиса имовина досуђена пресудом, која је пре 20 априла 1934 године постала правноснажна. И то је било врло добро и корисно, да се тако не стављају у двојбу и несигурност они интересенти, који своја права базирају на правноснажној пресуди.

Још је једна установа, господо, која је од добре и практичне вредности, а то је установа, да ако предложити фидеикомис код кога по фидеикомисној исправи има наша држава или која друга правна институција од опште користи да суделује код коначне деобе, у том случају ова законска основа одређује да такав интересент, односно таква институција или држава имаду партиципирати код деобе тако, да Министар правде одређује онај део фидеикомисне имовине, који ће државу односно такву институцију имати запасти.

Предочавајући и оправданост и потребу као и тачност, прецизност и ваљаност ове законске основе, ја, господо, држим да ћете усвојити мој предлог који гласи, да изволите ову законску основу

примити у целости и у појединостима како ју предлаже Одбор, јер ћемо тиме да се одужимо позиву који је на нас стављен. (Одобравање и пљесак).

Потпретседник др. Урош Круљ: Отварам начелну дебату о овоме законском предлогу и дајем реч г. др. Шуперини да говори у име групе.

Др. Бењамин Шуперина: Господо сенатори, узимам ријеч да образложим како је законски предлог, о коме расправљамо, пошао са погрешног становишта коли са теоретскога толи и практичнога гледишта. Нећу се зауставити код ситнијих прописа законскога предлога, већ ћу се обазрети на два главна начела, која је усвојио тај предлог, а то је Видовдански Устав као исходиште и дан 28 јуна 1921 године као дан мјеродаван за утврђивање лица, која ће добити фидеикомисну имовину код разријешења фидеикомисне везе. Ни једно ни друго није по мојем мишљењу исправно, па примјена ових начела повлачи за собом правне и моралне немогућности, о којима ћу послије говорити.

Видовдански Устав је манифестом од 6 јануара 1929 године стављен изван снаге и досљедно томе не можемо ни доносити законе, којима се разрађују начела тога Устава. Овакова начела не постоје више, већ постоје начела Устава од октобра 1931 године. Овај потоњи Устав нема никаквих прописа о фидеикомисима, што ни мало не смета да ми као законодавци разријешимо винкулирану имовину од фидеикомисне везе; ако зато говоре правни, социјални, економски и национални разлози. Ми то можемо и треба да учинимо независно од Видовданског Устава и без обзира на прописе тога Устава, нарочито без обзира на онај пропис, који кратко гласи: »Фидеикомиси се укидају«.

Ја ћу се послије вратити на овај пропис, тек већ сада констатујем, да је комисија, која је код Министарства правде радила овај законски предлог, оним прописом од двије речи наведена на пут, који ју је довео до очигледних неправда. Да је та комисија радила самостално, не под притиском поменутог прописа Видовданског Устава, она би несумњиво израдила бољи и праведнији законски предлог. Нама сенаторима није додуше достављено владино образложење законског предлога, али је достављено народним посланицима, од којих сам га ја добио, па се у уводу тога образложења каже овако: »За решење питања фидеикомиса још и данас је законска база чл. 38 ранијег такозваног Видовданског Устава, којим је изречено да су фидеикомиси укинута, јер по опште признатом схватању правно стање укинута извесним законом не оживљује самим укидањем тога закона, него само када је доцнијим законом изрично прописано оживљење укинутог правног стања, а то није изречено нити законом о Краљевској власти и о Врховној државној управи од 6 јануара 1929 године, ни садашњим Уставом«.

Ми дакле данас у шестој години шестојануарског режима и након што је ступио на снагу нови Устав, донашамо закон којему је база Видовдански Устав. То је једна уставна немогућност. Оваково схватање образлаже Краљевска влада нормом, да правно стање укинута извесним законом не оживљује самим укидањем тога закона него доношењем новог закона, којим се укинута правно стање оживљује. Краљевска влада наиме вели, да су Видовданским Уставом укинута фидеикомиси

како јуристочка лица, да та јуристочка лица почев од 28.VI-1921 год. правно не постоје и да ми морамо поштовати тако створено правно стање.

Међутим, господо сенатори, јасно је да Видовданским Уставом нису укинута фидеикомиси како јуристочка лица, већ су укинута фидеикомиси као правна институција, а то је огромна разлика. Видовдански Устав је укинуо ту правну институцију као остатак туђинске власти, те је очито препустио законодавцу, да он пропише услове разријешења фидеикомисне везе, нарочито да одреди, коме ће припасти девинкулирана фидеикомисна имовина. Треба да добро разликујемо термине: укинута и разријешити. Оно што се укине не постоји више, оно што се разријешити добива нову форму. Видовдански Устав је укинуо правну институцију фидеикомиса. Али није разријешити фидеикомисну везу, те су фидеикомиси постојали и након Видовданског Устава. Они су преживјели и Видовдански Устав, те и данас постоје: ми тек предложеним законским пројектом хоћемо да фидеикомиса нестане средством разријешења фидеикомисне везе, те да тако фидеикомисна имовина постане предметом слободног промета. Да је ово моје становиште оправдано, потврђује и сам законски пројекат о којем расправљамо, јер признаје правну егзистенцију посједника фидеикомисне имовине, чекаоца, и фидеикомисне исправе. У осталом сви ми знамо то, да су фидеикомиси и правно и фактично постојали и након Видовданског Устава, јер је постојала винкулирана фидеикомисна имовина, јер су ту имовину уживали и посједовали те ју и данас посједују и уживају лица по фидеикомисној исправи на то овлашћена. Ти фидеикомиси укњижени су у земљишним књигама те су се за важења Видовданског Устава у те књиге уписивали посједници, па таково правно и фактично стање постоји и данас, што нико не може контестирати. Када би за вријеме важења Видовданског Устава био донесен закон о разријешењу фидеикомиса, он би се наравно морао ослонити на Видовдански Устав, али када ми доносимо закон након престанка важења тога Устава и за вријеме важења новог Устава, не можемо се ослонити на оно чега нема, али зато имамо право, како сам већ казао, да као законодавно тјело донесемо закон уважајући социјалне, економске и националне разлоге, који сви говоре за то да се фидеикомисна веза разријешити.

Да укратко резимирам своја разлагања: за вријеме важења Видовданског Устава није се законодавац послужио прописом укидања правне институције фидеикомиса, а након престанка важења тога Устава не може се законодавац позивати на прописе неважећег Устава, већ само на друге разлоге, о којима сам говорио.

Али пита се, да ли је Видовдански Устав са овим прописом: »Фидеикомиси се укидају«, ипак створио неко ново правно стање у погледу фидеикомиса. Дјеломично јест, и то само у погледу оних фидеикомиса, који су на тражење интересената постали предметом судскога рјешења или који су разријешени споразумом интересената по прописима грађанскога закона, који је и данас на снази. Судови, и то највиши, Касациони судови, заузимали су у томе погледу сасвим супротна становишта, јер су неки сматрали да уопште нису власни доносити рјешење, јер нема закона, који би одредио услове разрешења фидеикомисне везе, који

би одредно, коме да припадне фиденкомисна имовина. Неки су опет доделили имовину посједнику фидекомисне имовине; напослава неки су то имовину доделили посједнику и живућим чекаоцима. Та размимоилажења су последица погрешнога схватања, да је на темељу Видовданскога Устава уопште могуће доносити ма какво судско ријешење. Али доношење таковога ријешења није могуће ни у случају када би познати пропис видовданскога устава значно укидање фиденкомиса као јуристичке особе, јер је такав закон непотпу, имперфектан, нема извршне моћи, пошто у њему није речено, коме ће припасти фидекомисна имовина. Али изнад свих ових размимоилажења стоји светиња суда и његових правноснажних ријешења, која се у правној држави морају поштовати, ма да су и интересенти и правници увјерени, да та решења нису законита.

Судови дакле, који су донијели овакова правноснажна ријешења и интересенти, који су споразумно разријешили фидекомисаре, створили су ново правно стање, које се ограничује на те случајеве и које треба поштовати, а за остале фидекомисе, који још постоје и правно и фактично, треба да донесемо закон без икаквога обзира на пропис Видовданскога Устава и на тобожни правни осећај, који је створио тај Устав и судска пракса, како се то тврди у владином образложењу. Сасвим супротна судска ријешења не могу створити јединствени правни осјећај, с којим законодавац треба да рачуна.

Сада дозволите, господо сенатори, да пређем на оно најважније питање т. ј. коме да припадне фидекомисна имовина, коју базу да узмемо за то ријешење, који је момент мјеродаван за одлуку о томе, тко ће добити фидекомисну имовину.

За оно прво т. ј. коме да припадне фиденкомисна имовина наводи владино образложење више верзија, које су усвојила нека страна законодавства. Ни једна од тих верзија није неоправдана. Могу се фидекомиси претворити у фидекомисарну субституцију, по којој ће сви чекаоци доћи у могућност, да дођу у посјед имовине, може се та имовина подијелити између посједника и првога чекаоца или свих живућих чекалаца. Напослава и ријешење предлежећега законскога пројекта, по којему се имовина дијели између посједника и првога чекаоца уз терет плодуживања цијеле имовине у корист посједника за извјесно вријеме, није ни мало неправедно. Насупрот томе је сасвим неправедно ријешење, да је 28-VI 1921 мјеродаван за утврђење посједника и првога чекаоца. Није то само теоретски неосновано са гледишта чисто уставнога и правнога, већ је и практички толико неправедно, да ће се ретко наћи случај, где је законодавац учинио оволику кривницу. Дан 28-VI 1921 не може бити мјеродаван, јер је то дан, којег је ступио на снагу, Краљевским манифестом од 6-I 1929 год. изван снаге стављени, Видовдански Устав, па су према тому постали неважећима и сви прописи тога Устава; у колико нису извршени било правноснажним судским решењима било извршним законима; надаље јер прописом Видовданскога Устава о укидању фиденкомиса нису укинута фидекомиси као јуристичке особе, још мање разријешени, па се не може једна умјетно удешена фикција учинити каменом темељцем једнога закона, који ријешава о имовини наших држављана. Дан 28-VI

1921 могао би и морао бити мјеродаван само у случају, када би Видовдански Устав био одредно, коме ће припасти фиденкомисна имовина после укидања односно разријешења фидекомисне везе. Такав пропис имао би по прилици гласити: „Фиденкомиси се укидају, те ће њихова имовина припасти посједнику фидекомисне имовине и првом чекаоцу, који се затече на дан ступања на снагу овога Устава“. Али док такве или сличне установе нема, имадемо ми право и дужност, да одредимо, коме ће припасти фиденкомисна имовина без икаквога обзира на наведени пропис Видовданскога Устава, имајући у виду опћените правне норме и осећај правде и правичности, који је у главном једнак у свим цивилизованим државама и народима. Закони редовно немају ретроактивну моћ и за примјену законских прописа мора бити мјеродавно стање, које постоји на дан ступања на снагу закона. Нарочито је овај принцип мјеродаван код закона имовинске природе, као што је овај, о којем расправљамо. Дослиједно томе фидекомисна имовина мора припасти посједнику фидекомисне имовине, који се затече у посједу на дан ступања на снагу закона, а може и о том бити говора, да он ту имовину подијели са првим наредним чекаоцем, макар и са теретом доживотнога или на извјесно вријеме ограниченога плодуживања у корист посједника. Ја сам већ указао на то, да су фидекомиси остали на животу и послје Видовданскога Устава, да су ти фидекомиси и преживјели тај Устав, они правно и фактично постоје и данас, па ја питам како може законодавац одузети фидекомисну имовину другом, трећем и даљем чекаоцу који је легалним путем, вјером у постојећи грађански закон и вјером у фидекомисну исправу, дошао у посјед фидекомисне имовине, те ту имовину предати наследницима посједника и чекаоца из године 1921? За овакву конфискацију приватне имовине у корист трећих лица, који на ту имовину никаквога ни правнога ни моралнога наслова не имаду, не има никаквога разлога. Каже се: Ми смо поставили начело, да фиденкомисна имовина припада посједницима и чекаоцима из године 1921 и морамо остати код тога начела. Али то није никакво начело, и ако је начело, оно је хрђаво, то је претекст за извршење једне неправде, а и када би било начело, зар су грађани ради начела и зар се смеју помоћу овакових начела жртвовати законита права грађана? — Јест, када би Видовдански Устав био донио пропис о томе, коме ће припасти фидекомисна имовина после разријешења фидекомисне везе, онда се посједници и чекаоци из године 1934 не би могли жалити што су ту имовину изгубили у корист посједника и чекаоца из године 1921, али када тога прописа не има, они су у најбољој вјери стекли ту имовину, која им се без повриједје најпримитивнијих правних и моралних осјећаја одузети не смије. Ту се никако не може примијенити правно правило, да незнање закона не испричава, не оправдава, јер посједник из године 1934 није ни могао знати за закон који ће фидекомисну имовину доделити посједнику и чекаоцу из године 1921, када таквога закона није било и када је он према опћеним правним нормама морао очекивати, да ће се донијети закон који ће ту имовину доделити само њему, евентуално и слиједећем чекаоцу.

Ја не познајем ни једног јединог титулара фи-

деикомисног, али осјећај правде налаже ми, да се заузмем за те посједнике и чекаоце из 1934, па зато предлажем, да се законски пројекат о којему расправљамо, врати Одбору, који ће га из темеља прерадити и о томе поднијети извештај. Ако високи Сенат мој предлог не прихвати, гласаћу у начелу проти предложеном законском пројекту.

Потпретседник др. Урош Круљ: Реч има г. Стеван Михалцић.

Стеван Михалцић: Господо сенатори, питање фидеикомиса у нашој земљи, бар у овоме делу који данас припада Југославији, створено је после прогона Турака из ових земаља. Две стотине година владали су Турци овим крајевма и иза њихове владавине били су сасвим други закони, а о фидеикомису за турско време да ли је било речи или није било речи ја не знам, али толико знам, да онда, када су Турци протерани из ових наших крајева, о фидеикомису у овим земљама уопште није било никакве речи. Народ у овим крајевима, наравно југословенски народ, који је у то доба једини становник ових земаља и крајева био, није знао ни о каквој спахинској својини те земље, те је он сматрао да је његова борба за ослобођење ових земаља, ових крајева, његово пожртвовање да се извојује слобода у овим крајевима, дала њему права на уживање свих поседа, и да је та слобода везана са оним имањима и да та имања припадају једино њему као једином ослободиоцу ове земље. Народ је био тога уверења да је ово слободна земља и он је населио све ове крајеве густим редовима наших Југословена. На све стране су се подизале општине, на све стране су се подизале цркве, подизали домови, једном речи све је то доказ да је народ ову земљу сматрао својом својином. Он је на овој земљи, без обзира да икакве границе, пасоа своје благо, своју марву, коју је обилно имао, без обзира на икакве фидеикомисе и без обзира на икакво приватно имање. Сва ова имања стајала су без икаквог одређења и народ је са пуним правом сматрао да је то његово и да ће се њему доделити, и тек онда, када је бивша аустро-угарска управа видела да су баш ови крајеви по ослобођењу чисто југословенски, — у највећем броју српским народом насељени — тек онда, почела је она да размишља о подели тих земаља. И те земље биле су онда подељене написмено, велим »написмено« зато, што је то још дуго и дуго година »написмено« стављено, а није могло да се оствари. Те земље подељене су појединим великашима, појединим војсковођама и генералима, и тако су створена велика имања, створени су фидеикомиси, који су захватили баш највише наш народ. Ево вам једне сведочење о томе о којој говори историчар Хенрик Марцале у издању мађарске академије, где важе овако: „Најмањи део „јобања“ беху Мађари, већина беху Словени: Словенци и Хрвати, који нису имали бригу за мађарску државу и народ, па онда Раци (т.ј. Срби), који су од досељења увек били непријатељи свега што је мађарско“. Тако каже овај историчар и научник и тиме је показао да је највећи део онога народа, који је поседовао у први мах те фидеикомисе и те велике спахидуке, био народ наш, југословенски. Тај народ је ступио у посед без правног решења. Правно решење донела је »комисија неоаквистика« која је заокружила и поделила земљу на велика имања, па је испитивала бајаги неке старе дипломе, али

те старе дипломе отишле су све под купус, од њих није било никаквог резултата, него су ове земље, као што рекох, подељене појединим великашима и генералима, који су учествовали у ондашњим ратовима. Разуме се да су ти великаши били не Југословени него највећи противници Југословена.

Како је стајало у то доба племство у Мађарској, о томе нам даје сведочење опет један мађарски историчар, који каже да је 1787 године било 75.000 немешких породица, а Француска за две године доцније имала је свега 26.000 таквих породица, ма да је четири пута више становништва имала. Дакле, Мађари су били у прво доба после ослобођења »немешки« а југословенски народ био је њихов »јобањ«. Осим тога у варошима су опет били становници већином Југословени или пак других народности који су по сведочењима самих мађарских историчара стајали у највећој опреци са Мађарима. И тако је цео терет државе лежао на тим варошима и на тим јобањима, који су плаћали целокупну порезу и контрибуцију која се је разрезивала у Аустрији. Тај народ, раднички народ, земљораднички народ, сносио је све тегобе, а оних 75.000 немешких породица биле су ослобођене од сваке порезе и законом су били решени од контрибуције.

Каже се да су они, ти племићи били сасвим ослобођени по оном законском члану у коме се каже: »не снус инхереат фундо«, а то значи да не би терет пао на земљу, него је он имао пасти на народ на који се разрезивао по његовој многобројности по душама и по кућама његовим.

Дакле свако је било стање када су Турци одавде изгнани и комисија неоаквистика, као што сам рекао, поделила је имања баш у овим крајевима тако да су увек скоро две трећине онога предела у којима су се та имања налазила биле својина тих племићских фидеикомиса, а остала једна трећина припадала је општинама, црквама итд. И наш народ који је досељен овамо под Арсенијем Патријархом, премда га је било већ 200 година и више престано овде и у овим крајевима нашим, он је био у највећем броју овде. Кад је дошао Арсеније Патријарх, њему су одредили у први мах неко имање у Сечују, но да богме она комисија неоаквистика брзо је то расправила тако да је Арсеније Патријарх то имање изгубио: онда су му дали неко имање у Хрватској. Кад је то имање он добио одмах су против тога устали римокатолици и римокатоличка црква је тражила да у Хрватској по закону не сме нико други поседовати земљу осим римокатолика и по томе је основи Арсеније Патријарх изгубио и ту земљу, па се он потеже даље и на послетку су му дали земљу у Даљу, коју су после и надаље уживали српски Патријарси.

Што се тиче поступка нашег законодавства, господин Шуперина каже да овај наш поступак није моралан, јер не иде оним путем и оним током, којим би требало да иде. Ја нећу да се упуштам у правничка разлагања и да испитујем да ли је то морално што ми радимо или није морално, али хоћу да кажем своје убеђење да оно што се до данас радило заиста није било морално, (Гласови: Тако је) да је оно раније било све упућено на уништење нашег југословенског народа без разлике вере и племена. Оних 87 хиљада спахијских породица били су господи, а остало је све било највећа сиротиња и највећа невоља тако, да су поједине вође

онога народа који се противио овом новозаведеном уређењу, подносили у својим тужбама страховите приказе. Они су казали да се са њима поступа као са марвом, као са псима, као са стоком и изношени су примери како се народ уништава и сатира.

Тако је било. Је ли то било морално у погледу поступка са нашим народом у време од како су се ови фидеикомиси оснивали?!

Господо моја, ја нећу да излажем и да износим све оно што бих могао, да вас забавим подуго, кад би хтео да изнесем све оно, што ми је познато у погледу поступања са нашим народом. Ја то нећу да чиним. Али једно морам да кажем. Та подела земаља, то уважање фидеикомиса, то уважање спахилука, то је све ишло на то, да наш народ уништи, да га сатре и да га сасвим нестане у овим крајевима. Има крајева, господо, где је народ српски био најмнобројнији, као што је на пример Барања, па је тај крај сасвим, тако рећи, расељен. Издати су Краљевски декрети 1694 године 11 маја, где се Арсенију Чарнојевићу и подводици милиције Јовану Монастерлији заповеда, да народ из данашње Барање раселе и то у првом том акту се каже, да га раселе на пределе између Тисе и Дунава. А те исте године издат је други налог, по коме се заповеда опет овој истој двојници вођа народа овде насељенога, да се народ с десне стране Дунава пресели у Славонију, у Сатрпш Сипаниш, Куманско поље. То је била последица стварања тих фидеикомиса, јер се народ морао склонити испред тих фидеикомиса и она земља, за коју је он проливао своју крв, за коју се борно толико деценија и толико стотина година, та земља остала је њему неприступачна. Народ се морао склонити, морао је да бежи, да се уклања макар куда, јер је та земља имала припасти оној господи, која на ту земљу нису имала никаквога права ни по својему рођењу, ни по ичему другога, него само по милости Цара Аустријскога.

Кад човек узме и разгледа даље, како су ти фидеикомиси страшне борбе имали међу собом, тако да су ратове водили један против другога, да су војском нападали један другога да отму поједине крајеве имања, када се узму те књиге, које о тим процесима пишу; и када се те књиге прегледавају, ја сам имао прилике и прегледавао сам те књиге, види се, да се народ једноставно разбацио и раселио. У тим процесима, које је водио један фидеикомис против другога због отимачине, пљачке и т. д., у тим процесима долазили су као сведоци људи из народа који су рођени у том крају тога фидеикомиса, који су тамо одрасли, и то и син и отац и његов деда и сви су они били расељени са ових земаља па су се населили по Хрватској, Славонији, Бачкој и Банату; њих су из оних крајева довлачили као сведоке, да кажу, како је било онда када су се ти фидеикомиси стварали, јер они су преживели те страхоте у свом рођеном крају.

Кад те процесу човек разгледа, тек онда види патње и страхоте што је наш народ од тих фидеикомиса претрпео. И данас кад ми о њима разговарамо, кад хоћемо да их бришемо и саму успомену на те гадне, на те ружне установе, у којима нема никакве моралности, онда то треба само поздравити! Ја нисам правник, али сматрам да те установе заслужују да се једном бришу и из саме

успомене нашег народа! (Одобравање). Страхоте, које је наш народ претрпео, ужаси које је издржао, бројно уништење његово, које је претрпио, када су читаве фамилије расељаване на све четирине стране света, чак у Русију у такозвану нову Србију ит. д., све то нас уверава, да је ово дошло баш у добри час! И ја се радујем што је висока влада наша, а понаособ г. Министар правде сетио се, да укине ту неправду коју је наш народ кроз столећа на својим леђима осећао. И весели ме, да потомак онога Карађорђа, који је у Србији народу предао земљу у руке, данас у овим нашим крајевима хоће да уведе онакав исти ред, какав је његов прамдеда завео у Србији (Одобравање). Весели ме што Њ. В. Краљ одобрава предлог, да се у овом високом дому поднесе закон, који ће докочати један страхан несмисао, једно страшно зверство, једно стање, које никада ни пред Богом ни пред људима није могло бити признато као морално и као законито! (Одобравање).

Господо, ја се томе веселим и зато немам шта даље да говорим, него изјављујем да ћу гласати за овај законски предлог. (Пљескање и узвици: Живео!)

Потпретседник др. Урош Круљ: Г. сенатор др. Шуперина има реч због личног објашњења.

Др. Бењамин Шуперина: Господо сенатори, господин Михалцић ме је споменуо и казао као да бих ја био у начелу против ликвидације фидеикомиса, јер је ставио и у аптитезу моје напомене како ово питање није решено праведно, са оним неправдама, које су у своје време чинили господари феудалних добара нашем народу. Господо, ја мислим да је г. Михалцић овде врло погрешно, јер сам ја у свом говору нарочито нагласио, да сам у начелу за ликвидацију фидеикомиса, (Михалцић: Казали сте да је начин поступка неморалан)... само нисам за то, да се ти фидеикомиси разрешавају позивом на Видовдански устав и да се чекаоца из године 1934 очевидно запостављају у корист чекаоца из године 1921.

Господо, дозволите ми да кажем још нешто. Фидеикомиси немају данас ону важност коју су имали пре у доба туђинске власти. (Михалцић: Имају) Немају зато, јер су ти фидеикомиси подвргнути аграрној реформи и Закону о експропријацији великих посела и у њима нема ништа друго до ли специјалног наследног права, које је регулисано у фидеикомисној исправи. — Ништа више. Поседници тих фидеикомиса немају никаквих већих права нити у политичком нити у ма коме другом правцу, сасвим су демократизовани, као што смо ми, као што су наши сељаци. Али било би добро, господине Михалцићу, кад бисмо имали оваквих фидеикомиса какви су били, и неколико стотина хиљада и када би господари фидеикомиса били наши сељаци. Онда би била имовина сачувана нашем свету и нашем сељаштву. Ми имамо један преседан у томе у задружном закону који важи у Хрватској и који одређује да се не сме нити отуђити нити оптерећивати задружна имовина од три до осам квадратних јутара према жупанијама, које су законом тачно одређене. Ја поново молим господина Михалцића да ствар не схвати онако као што је схватио. (Стеван Михалцић: А, не, не, господине Шуперина). Ја нисам против разрешења фидеикомиса, против сељака,

јер његова разлагања изгледају тако, као да је он патриотичан не знам колико, а ја да нисам.

Потпредседник др. Урош Круљ: Има реч господин Министар правде.

Министар правде Божидар Максимовић: Господо, из излагања известиоца г. Немеца и из ових интересантних података, које је приказао овде г. Михалцић, ви сте видели шта је правна природа фидеикомиса, на који су начин они стварани, у коме циљу и са каквом тежњом, и из тога а и из нашег познавања те ствари из раније, у којем сигурно нисте оскудевали, ви знате сви да су фидеикомиси у ствари били затечени даном Уједињења нашег у заједничкој држави као један живи социјални анахронизам, који је сасвим природно морао бити укинут Видовданским Уставом.

Из тога факта и из те приоде фидеикомиса као установе сасвим се јасно виде и мотиви тих прописа Видовданског Устава. Како у тим прописима заиста није било ближих одредеба за њихово извршење, и, што је нарочито важно, како је став Судова према тим одредбама уставним био различит у појединим правним подручјима, и створио из исте одредбе, важеће за целу земљу, ипак различите правне последице, то је било потребно да се већ једном те ствари дефинитивно ликвидирају једним посебним законом.

У томе израђивању саме материје законске, како је г. извештач истакао, било је у главном два питања која су требала да добију своје решење. Прво, на којој бази и на који начин треба да буде у будуће пренето власништво фидеикомисне имовине, која се ослобођава фидеикомисних веза и ограничења, — и друго, од кога дана и који интересенти, који имају претензије на такво власништво, треба да се узимају у обзир.

Мени је жао, господо, што образложење, којим је пропраћен овај законски предлог није достављено, како сам чуо, ни г. Шуперина ни осталој господи сенаторима, али видим да је и г. Шуперина, а верујем то и за осталу господу, имао могућности, да ипак дође до тога образложења, ма и приватним путем и да се из њега обавести, који су мотиви били за доношење овога законског пројекта и каквим се руководила комисија, која је овај законски пројекат редиговала, приликом расправљања ова два питања.

За питање, како ће бити формирано ново власништво на имовини ослобођеној фидеикомисних ограничења, у главном је могло бити три решења: или да се фидеикомисна имовина уступи и пренесе у неограничено власништво једноме од интересената, или да се претвори у фидеикомисну супституцију, у којој ће се ређати сви евентуелни чекаоци, или да се приступи деоби имовине између извесних интересената. Комисија, која је радила овај пројекат, стала је на једно средње гледиште и прихватила једно средње решење: да се ово питање реши деобом, али разуме се, ипак не таквом деобом која ће ићи далеко и која ће на много ситне делове распарчавати фидеикомисну имовину, јер се водило рачуна и о томе факту да је у томе погледу произвела своје дејство већ и аграрна реформа.

Што се тиче дана који треба да буде одлучујући за узимање у обзир оних интересената који имају претензије на стицање власништва на фи-

деикомисној имовини, — узет је у овом пројекту за основицу 28 јуни 1921 године.

Узет је због тога што је тога дана ступио на снагу Видовдански Устав и са њиме и онај пропис у њему, који је изрекао да се фидеикомиси укидају. И како од тога дана фидеикомиси нису могли постојати не само апстрактно као једна правна установа, него ни они који су већ постојали, то се сматрало да се од тога дана треба да пође и у ређању и у узимању у обзир оних интересената који су се у томе својству поседника и чекаоца на тај дан затекли.

То су углавном, господо, моменти који су били потребни да се овде истакну при дискутовању овог законског пројекта. Те моменте је истакао и г. извештач, те моменте и ја сам сумарно овде морао поновити, због тога што се правна важност и правна логика тих начела која су примењена при њиховом узимању у обзир, овде оспорила од г. Шуперине.

Мени је врло неугодно што морам са неколико речи да се упустим у полемику са гледиштем г. Шуперине због тога што сам сматрао да смо ово питање већ пречистили у нашој дебати дугачкој и опширној у Сенатском одбору, који је претресао овај законски предлог. Али како је г. Шуперина ипак сматрао да треба да се врати на своје напомене и приговоре, ма да не све и не у ономе обиму како је то било у Одбору, лојално да признам, ја сматрам да сам дужан да се на главне његове напомене осврнем.

Прво, г. Шуперина је тврдио, да је погрешно узето схватање да Видовдански Устав може бити исходниште за овакав законски пројекат. Он сматра да Устав самим тим што је укинут не може бити уопште овде узет ни у какав обзир и да је то један парадокс, да је то једна немогућност да закон разрађује његова начела. Његова начела не постоје и према томе не могу уопште долазити у обзир.

Међутим, г. Шуперина је сам, лично и текстуелно прочитао из образложења владиног онај део који о томе говори и који даје унапред једну реплику на евентуалне приговоре те врсте. У њему је изречено оно, што се данас у правној теорији сматра као једна апсолутна и неконтестирана истина, а на име: када се један закон, једна правна установа укине, не сматра се да је она васпостављена укидањем тога закона, у коме је садржана таква норма, него се он може васпоставити не аутоматски, него само изричним наређењем једног новог прописа.

Таквог прописа, господо, није било.

И то је разлог, један једини, и сасвим оправдан, што нови Устав уопште о фидеикомисима не говори. То је разлог другим речима што се неговорење — тако да кажем, — Устава новог о томе предмету не може сматрати као можда једно посредно признање да фидеикомиси још постоје, него обрнуто, он сматра да је то једна установа која више не постоји и која, разуме се, не може правно бити предметом његовог третирања.

Образложење Владе које је прочитао г. Шуперина и овде критиковао, није никакав изум владин, нити може тако да буде приказан како га је покушао приказати г. др. Шуперина. Оно је само позив на већ постојеће гледиште у правној теорији.

Ја мислим да за то гледиште г. др. Шуперина као стари правник врло добро зна и мора изгледати мало чудновато да ипак — ако смем тако да кажем — покушава једном недопуштеном софистицом да и такве ствари контестира.

Г. др. Шуперина даље истиче да фидеикомиси — ако би се баш и могли позивати и наслањати како то он каже — дословно да цитирам, на оно чега нема, ако би они били укинута, ипак су укинута само као правна институција а нису укинута као правна лица. Међутим, господо, она је одредба у ствари укинула и будуће фидеикомисе и оне који су до тога тренутка постојали. О томе господу да су имала вероватно прилике да чују излагања известиоца скупштинског одбора г. др. Кнежевића који је дао једно лепо разлагање у дискусији овога законскога предлога у Народној скупштини, а о таквом схватању сведоче и судске одлуке и судска пракса која је на овоме пропису заснована. Додуше, тачно је то што сам ја и сам истакао у почетку своје речи, сама судска пракса у томе погледу није свугде истоветна. И судови су стали у томе погледу на доста различита гледишта, али су главне разлике у њиховим схватањима биле у томе: једни су били за то да су фидеикомиси и укинута и разрешени овом уставном одредбом, а други су били за то, да су фидеикомиси само укинута, а њихово разрешење да се има извршити посебним законом.

Ма да није било опште схватање да су и укинута и разрешени, ипак њихова пракса била је таква да се преко ње није могло прећи ни када се дискутује овде чисто начелно, ни када се разговара о томе, у колико и у којој мери треба да се респектују те одлуке, и у којој мери треба да дођу у обзир, кад се ствара база за изрицање прописа у овом новом Закону.

Г. Шуперина сматра да су фидеикомиси, доследно његовом схватању које сам овако укратко цитирао, постојали све до данас и да то становиште признаје и пројекат, јер признаје и поседника и чекаоце. Међутим, господо, пројекат признаје поседника и чекаоце — и баш у томе и јесте спор између гледишта г. Шуперине и пројекта — свега до дана 28 јуна 1921 године када су фидеикомиси укинута, и из тога састава и својства признаје и њихов ред којим ће се они ређати у смислу њихових претензија на ослобођеној фидеикомисној имаовини.

Г. др. Шуперина се враћа на крају свога говора на то да овај датум не може бити узет као полазна тачка у ређању интересената на фидеикомисној имовини, јер Устав и његови прописи стављени су у свему ван снаге, у колико нису извршени. На тај начин и у овој форми, и у овој фази свога говора, тако да кажем, г. Шуперина се враћа поново на оно тврђење са самога почетка свога говора, у коме је истакао да начело које је фидеикомисе укинуло не постоји, ерго аутоматски они се васпостављају. Ми смо, господо, то видели, и ја морам поново да истакнем да то гледиште није тачно и да то схватање правно не може да опстане, и због тога мислим да не треба на овој ствари више ни да се задржавам.

У колико би се из излагања г. Шуперине изводило да овај Закон на овај начин добија ретроактивно дејство и да депоседира, по његовоме схватању у виду једне конфискације, оне чекаоце, који су се данас затекли када се овај Закон доноси на

томе имању, — ја мислим да би право ретроактивно дејство наступило тек онда кад би се прихватило гледиште г. Шуперине: да је дан од кога ће се ређати интересенти дан ступања на снагу овога Закона, јер би на тај начин биле поништене све одлуке које су до овога дана биле донесене. (Др. Шуперина: То не стоји.). Г. Шуперина упадицом покушава да корегира ово схватање као да те одлуке ипак остају, али на који закључак онда такво схватање треба да изведе? Овде могу да буду при одређивању тога дана, који ће бити одлучујући за ређање тих интересената, свега два датума који могу бити узети у обзир: или онај датум Устава из 1921 године, када су фидеикомиси укинута или овај датум из 1934 године, када овај Закон добије обавезну снагу. Али не може бити и датум из 1921 и из 1934, а по схватању г. Шуперине, према овој његовој упадници, имало би то да да буде и једно и друго.

И комисија, господо, која је радила овај законски пројекат, и одбор који је претресао овај предлог, који су га претресли доста опсежно и стручно, и Народна скупштина, — стали су на гледиште да се не може усвојити такво гледиште по коме би могла оба ова датума да буду узета у обзир.

И због тих разлога које сам ја овде сумарно изнео, може бити на прескок, а не збијено у једној прегледној целини, јер сам се освртао на напомене које је дао господин Шуперина, — остало се при томе да тај датум треба да буде 28 јуни 1921 године. Остало се при томе, да то сумарно још једанпут кажем, што од тога тренутка фидеикомиси који су дотле постојали нису могли постојати ни будући ни дотадашњи, што се од тога тренутка фидеикомисна имовина појављује као слободна имовина ослобођена свих фидеикомисних веза; и од тога тренутка сви интересенти који су се у том својству затекли морају да долазе у обзир.

Та начела и та логика били су прихваћени као полазна, и због тога је Народна скупштина и усвојила овај законски предлог овако како је он предложен, па је због тога после дискусије која је била дуга и опсежна и сенатски одбор прихватио закон овако како је то предложено.

Ако сам ја добро разумео и добро запамтио, господин Шуперина био је у одбору противан обавезној и облигатној ликвидацији фидеикомиса. Он је био противан не само специјалном закону о фидеикомису, сматрајући да расправа тога питања треба да дође у грађански законик и да разумемо се због тога треба да буде разлучено формално и материјално право које се овде скупило уједно кад се већ доноси посебни закон, — него, како се ја опомињем, г. Шуперина је био противан да се уопште изриче начело облигатног ликвидирања фидеикомиса. У личном објашњењу које је дао после говора господина Михалчића, г. Шуперина је сада нарочито истакао да он није противан тој ликвидацији и да он јесте за њу, али само на другим начелима, која је он истакао у својим приговорима и у својим израженим неслагањима, због чега је захтевао у своме говору да се овај предлог врати у одбор и да се понова тамо претреса.

Господо, што се тиче тога формалног предлога г. Шуперине, да се Закон врати у одбор и да се тамо понова дискутује, ја мислим да немам потребе да нарочито указујем на то да такво гледиште не

могу да примим а мислим да ни ви не можете такво гледиште примити. Не могу да примим због тога што су све ствари које су овде у говору господина Шуперине истакнуте, већ биле предмет оцене и опширне и свестране дискусије у самом одбору, тако да одбор не би имао ни једног новог момента и ни једне нове ствари коју би требао да узме у оцену.

Ја стога молим Сенат, да прихвати изложена схватања и да овај закон овако како га је предложио сенатски одбор изволи усвојити. (Бура аплауз).

Потпредседник др. Урош Круљ: Пошто је листа говорника исцрпљена, закључујем начелну дебату по овом законском предлогу и прећићемо сада на гласање. Гласаће се поименично са »за« и »против«. Молим г. секретара, да изволи прозвати г. г. сенаторе да гласају.

Секретар др. Бура Котур прозива господу сенаторе да гласају и они су гласали овако:

Алибеговић Асим — за
 Алкалај др. Исак — отсутан
 Алтипармаковић Јован — за
 Анић Лазар — за
 Арнаутовић Шериф — за
 Бањанин Јово — за
 Богојевић Васа — за
 Видаковић Антун — отсутан
 Видаковић Љубомир — за
 Виловић Осман — за
 Врбанић др. Милан — за
 Вујић Павле — за
 Гавриловић др. Богдан — отсутан
 Гај Људевит — отсутан
 Глушац др. Васо — за
 Грасл др. Георг — за
 Грегорић др. Густав — отсутан
 Десница др. Урош — отсутан
 Добринић Петар — отсутан
 Драговић Милутин — за
 Ђирлић Петар — отсутан
 Живановић Јеремија — отсутан
 Зец др. Петар — за
 Иванишевић Дон Фран — за
 Ивановић Драгољуб — отсутан
 Ивковић др. Момчило — за
 Илијановић Димитрије — за
 Јаџабетић Томо — отсутан
 Јанковић Стјепан — отсутан
 Јовановић Ж. Милоје — отсутан
 Карамехмедовић др. Хамдија — за
 Ковачевић Томо — отсутан
 Костић Петар — отсутан
 Котур др. Бура — за
 Кукуљевић-Сакцински Фран — за
 Љубибратић др. Саво — за
 Мажуралић др. Желимир — против
 Мајстровић др. Иван — за
 Марјановић Милан — за
 Махмутбеговић Сефедин — отсутан
 Мићић др. Мића — за
 Михалцић Стеван — за
 Муфтић Салем — за
 Немец др. Јосип — за
 Нешиковић Јован — отсутан
 Новак др. Фран — отсутан
 Обрадовић Пајо — отсутан
 Павелић др. Анте — отсутан

Петровић Добросав — за
 Плој др. Мирослав — за
 Поповић Дака — за
 Поповић Матија — за
 Поповић Милан — за
 Равнихар др. Владимир — отсутан
 Радовановић Крста — за
 Радуловић Марко — за
 Рајар др. Јанко — отсутан
 Рожић др. Валентин — за
 Самуровић Јанко — за
 Симоновић Милан — за
 Смиљанић Крста — за
 Станковић Јован — за
 Станковић др. Раденко — отсутан
 Сулејмановић др. Џафер — отсутан
 Теслић Петар — отсутан
 Тимотијевић Коста — отсутан
 Томашић др. Љубомир — отсутан
 Томић Светозар — за
 Тринајстић др. Динко — за
 Убавић Павле — за
 Улмански др. Саво — отсутан
 Франгеш др. Ото — отсутан
 Хаџи-Бошковић Трајко — за
 Хаџи-Ристић Спира — за
 Хрибар Иван — отсутан
 Цветковић Јордан — за
 Церовић Гаврило — отсутан
 Џаковић Милован — отсутан
 Шверљуга др. Станко — отсутан
 Шиловић др. Јосип — отсутан
 Шола Атанасије — отсутан
 Шуперина др. Бењамин — против

После гласања.

Потпредседник др. Урош Круљ: Господо сенатори, резултат гласања је овај: гласало је у свему 47 госпoде сенатора и то 45 »за« а 2 »против«. Тиме је овај законски предлог у начелу прихваћен.

Сада ћемо прећи на претрес у појединостима. Молим г. известиоца да чита параграф по параграфу. Гласаће се седењем и устајањем. Госпoда сенатори који су »за« они ће седети а који су »против« они ће устати. Молим г. известиоца да чита § 1.

Извeстилац др. Јосип Немец чита § 1.

Потпредседник др. Урош Круљ: Ко је за, то да се § 1 прими, нека изволи седети, а ко је против нека изволи устати. (Већина седи). Објављујем да је § 1 примљен. — Изволите чути даље.

За овим је Сенат, гласајући седењем и устајањем о сваком поједином параграфу у смислу чл. 55 Закона о пословном реду у Сенату, примно све параграфе Закона о разрешењу породичних-фиденкомиса и то од параграфа 2 до закључно параграфа 25.

Госпoда сенатори, са овим је овај законски предлог примљен и у појединостима. — Сад ћемо прећи на коначно гласање. Молим г. секретара да изврши прозивку.

Секретар др. Бура Котур прозива господу сенаторе да гласају и они су гласали овако:

Алибеговић Асим — отсутан
 Алкалај др. Исак — отсутан
 Алтипармаковић Јован — за
 Анић Лазар — за
 Арнаутовић Шериф — за

Бањанин Јово — за
 Богојевић Васа — за
 Видаковић Антун — отсутан
 Видаковић Љубомир — за
 Виловић Осман — за
 Врбанић др. Милан — за
 Вујић Павле — за
 Гавриловић др. Богдан — отсутан
 Гај Људевит — отсутан
 Глушац др. Васо — за
 Грасл др. Георг — за
 Грегорин др. Густав — отсутан
 Десница др. Урош — отсутан
 Добринић Петар — отсутан
 Драговић Милутин — за
 Ђирлић Петар — отсутан
 Живановић Јеремија — отсутан
 Зец др. Петар — за
 Иванишевић Дон Фран — за
 Ивановић Драгољуб — отсутан
 Ивковић др. Момчило — за
 Илићановић Димитрије — за
 Јалжабетић Томо — отсутан
 Јанковић Стјепан — отсутан
 Јовановић Ж. Милоје — отсутан
 Карамехмедовић др. Хамдија — за
 Ковачевић Томо — отсутан
 Костић Петар — отсутан
 Котур др. Ђура — за
 Кукуљевић-Сакцински Фран — за
 Љубибратић др. Саво — за
 Мажуранић др. Желимир — отсутан
 Мајстровић др. Иван — за
 Марјановић Милан — за
 Махмутбеговић Сефедин — отсутан
 Мићић др. Мића — за
 Михалцић Стеван — за
 Муфтић Салем — отсутан
 Немец др. Јосип — за
 Нешковић Јован — за
 Новак др. Фран — отсутан
 Обрадовић Пајо — отсутан
 Павелић др. Анте — отсутан
 Петровић Добросав — за
 Пљој др. Мирослав — за
 Поповић Дака — за
 Поповић Матија — за
 Поповић Милан — отсутан
 Равнихар др. Владимир — отсутан
 Радовановић Крста — за
 Радуловић Марко — за
 Рајар др. Јанко — отсутан
 Рожић др. Валентин — за
 Самуровић Јанко — за
 Симоновић Милан — за
 Смиљанић Крста — за
 Станковић Јован — за
 Станковић др. Раденко — отсутан
 Сулејмановић др. Џафер — отсутан
 Теслић Петар — отсутан

Тимотијевић Коста — отсутан
 Томашић др. Љубомир — отсутан
 Томић Светозар — за
 Тринајстић др. Динко — за
 Убавић Павле — за
 Улмански др. Саво — отсутан
 Франгеш др. Отон — отсутан
 Хаџи-Бошковић Трајко — за
 Хаџи-Ристић Спира — за
 Хрибар Иван — отсутан
 Цветковић Јордан — отсутан
 Церовић Гаврило — отсутан
 Џаковић Милован — отсутан
 Шверљуга др. Станко — отсутан
 Шиловић др. Јосип — отсутан
 Шола Атанасије — отсутан
 Шуперина др. Бењамин — отсутан

После гласања.

Потпретседник др. Урош Круљ: Изволите, господо сенатори, чути резултат гласања. Гласала су 42 сенатора и сви су гласали »за«. Са тим је овај законски предлог с разрешењу породичних фиденкомиса прихваћен коначно и у целини.

Сад ћемо прећи на избор одбора за проучавање законског предлога о судском ванпарничном поступку и законског предлога уводног закона о судском ванпарничном поступку. Мени је приспела свега једна кандидатска листа, у којој су за проучавање ова два законска предлога предложена за чланове следећа господа сенатори: Крста Радовановић, др. Јосип Шиловић, Димитрије Илићановић, др. Иво Мајстровић, Милан Симоновић, др. Желимир Мажуранић, Јован Нешковић, Милан Марјановић, Јован Алтипармаковић, др. Владимир Равнихар и др. Јосип Немец, — а за њихове заменике: Марко Радуловић, др. Динко Тринајстић, Милован Џаковић, др. Урош Десница, др. Мића Мићић, др. Георг Грасл, др. Густав Грегорин, Гаврило Церовић, др. Ђура Котур, др. Шверљуга Станко и Људевит Гај.

Прима ли Сенат овако предложену листу? (Прима). — Објављујем да је овако предложена листа примљена и да су горе поменућа господа избрана за чланове и за заменике. Молим да се господа после седнице састану и конституишу, па о томе известе Претседништво.

Господо, пошто је исцрпљен дневни ред данашње седнице, ја сам слободан са вашим пристанком заказати наредну седницу за 2 јула тек год. у 17 часова са овим дневним редом: 1) претрес извештаја Одбора о предлогу закона о судском ванпарничном поступку и 2) претрес извештаја одбора о предлогу уводног закона за судски ванпарнични поступак.

Прима ли Сенат овако предложени дневни ред? (Прима). Објављујем да је дневни ред примљен. Данашњу седницу закључујем.

Седница је закључена у 12,45 часова.

ПРИЛОЗИ

НАРОДНА СКУПШТИНА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 22707
19 јуна 1934 год.
у Београду.

Господине Претседниче,

Част ми је известити Вас, да је Народна скупштина на свом XXXVIII редовном састанку, одржаном 19-VI-1934 године у Београду, коначно усвојила предлог Закона о разрешењу фидеикомиса, поднетог од стране Министра правде на основи овлашћења датог му Указом Њ. В. Краља од 10 марта 1933 године.

Извештавајући Вас о предњем, мени је част, Господине Претседниче, у смислу чл. 64 Устава и § 66 Закона о пословном реду у Народној скупштини доставити Вам дефинитиван текст овога законског предлога, онако како га је Народна скупштина усвојила као и оригинал Указа о овлашћењу за подношење Народном претставништву поменутог законског предлога, — с молбом на Ваш даљи поступак.

Овај законски предлог претресан је у Народној скупштини по редовном поступку.

Изволите примити, Господине Претседниче, и овом приликом уверење о моме особитом поштовању.

Претседник
Народне скупштине,
Др. Кумануди, с. р.

Господину

ДР. ЉУБОМИРУ ТОМАШИЋУ,
Претседнику Сената,

БЕОГРАД

НАРОДНА СКУПШТИНА

Краљевине Југославије

сазвана Указом од 19 октобра 1933 године у редован сазив за 20 октобар 1933 године, на своме XXXVIII редовном састанку, одржаном 19 јуна 1934 године у Београду, решила је:

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

РАЗРЕШЕЊУ ПОРОДИЧНИХ ФИДЕИКОМИСА
који гласи:

§ 1

1) Сви породични фидеикомиси (заветине, породичне повербе) укинуги на дан 28 јуна 1921 године разрешеће се по наређењима овога Закона.

2) Нови фидеикомиси не могу се оснивати.

§ 2

1) Кад овај Закон добије обавезну снагу, фидеикомисна имовина, разрешена од фидеикомисне везе, постаје сувласништво њога, који се је на дан 28 јуна 1921 године затекао као поседник (држалац) фидеикомиса по наређењима фидеикомисне исправе, и ономе, који се на тај дан затекао као први чекалац по фидеикомисној исправи, и то сва-

кога са једном половином. На половини, која припада првом чекаоцу, поседник фидеикомиса задржава право плодоуживања до своје смрти, али најдаље до 1 јануара 1945 године.

2) Ако је поседник фидеикомиса или први чекалац умро пре ступања на снагу овога Закона, његова половина припада његовим законским наследницима (§ 3 став 2).

3) Ако је поседник фидеикомиса умро пре ступања на снагу овога Закона, а није оставио законских наследника, цела фидеикомисна имовина припада првом чекаоцу или његовим наследницима као неограничено власништво.

4) Ако је први чекалац умро пре ступања на снагу овога Закона, а није оставио законских наследника или ако на дан 28 јуна 1921 године уопште није било чекалаца, цела фидеикомисна имовина припада поседнику фидеикомиса или његовим наследницима као неограничено власништво.

5) Наредбе последње воље које су после 28 јуна 1921 године учинили поседници фидеикомиса или чекаоци, умрли пре ступања на снагу овога Закона, биће ваљане и у погледу фидеикомисне имовине која би им припала по овоме Закону, ако је у њима изрично расположено о тој имовини, али само у колико су те наредбе учињене у корист законских наследника. И у погледу ове имовине вреде прописи грађанског права о праву нужних наследника, о удовичком уживању, о издржавању заосталог брачног друга и о праву женске деце на издржавање и удомљење.

§ 3

1) У смислу прописа § 2 сматра се да се је на дан 28 јуна 1921 године затекао као поседник фидеикомиса или чекалац онај поседник фидеикомиса или чекалац, који се је на тај дан налазио у животу или за кога се је по прописима Грађанског законика имало узети да је рођен. При утврђивању чекаоца неће се уважити ограничења предвиђена у фидеикомисној исправи, која су у противности с Уставом, (племство и друго), а то ни у случају, да је такав чекалац због ових ограничења већ једном био искључен од ступања у посед фидеикомиса.

2) У смислу прописа истог параграфа долазе у обзир као законски наследници поседника фидеикомиса или чекаоца само сродници рођени у браку или позаконјени доцније склопљеним браком: у правој линији неограничено, а у побочној линији до трећег степена закључно, и то по реду и обиму одређеном за законско наслеђивање по Грађанском Законику.

§ 4

Ако је фидеикомисном исправом свагдашњем поседнику фидеикомиса признато право да има свога наследника, и ако је последњи поседник фидеикомиса (§ 3 став 1), који је умро пре 28 јуна 1921 године, ваљаном наредбом последње воље наредио, коме би фидеикомисна имовина имала припасти у случају да фидеикомисни буду законом укинуги, фидеикомисна имовина ће се у смислу ове наредбе последње воље уручити (предати) као

заоставштина разрешена од фидеикомисне везе. Тиме се не дира у права, која припадају трећим лицима на основу фидеикомисне исправе у обиму §-а 13 став 1, 2, 5 и 6.

§ 5

Права из фидеикомисне исправе свих осталих чекалаца, осим оних споменutih у §§-има 2—4, престају без права на накнаду.

§ 6

Ако је на дан 28 јуна 1921 године предмет фидеикомиса био само новац у износу до највише 50.000.— динара или папира од вредности до истог износа, фидеикомисна имовина у целини припада даном ступања на снагу овога Закона у неограничено власништво оне, који се на дан 28 јуна 1921 године затекао као поседник фидеикомиса или његовим наследницима. Права осталих овлашћеника из фидеикомисне исправе престају без права на накнаду.

§ 7

1) Поседник фидеикомиса и чекалац или њихови наследници (§§ 2 и 3) могу правне односе у погледу имовине, разрешене од фидеикомисне везе, писменим уговором друкчије уредити него што је предвиђено у § 2, у колико се то не противи сврси овога Закона. Ако се овим уговором уређују и права овлашћеника из § 13, онда је за валианост уговора у том погледу потребно, да и они приступе том уговору.

2) Такав уговор мора бити поднесен надлежном суду (§ 8 став 1) са свима доказним исправама до протеча огласног рока одређеног у смислу § 8. Потписи на уговору морају бити од суда или јавног бележника оверени.

§ 8

1) Најдаље за месец дана по ступању на снагу овога Закона, окружни суд (првостепени суд), који је по досадашњим прописима надлежан за ванпарнично поступање са фидеикомисима (фидеикомисни суд), позваће огласом све оне који би према фидеикомисној исправи могли доћи у обзир као овлашћеници на фидеикомисну имовину, да до протеча рока назначеног у огласу, а који не сме бити краћи од три месеца ни дужи од шест месеци (огласни рок), пријаве суду своје право и поднесу доказе о том праву, јер ће се иначе њихово право уважити при одобрењу уговора о споразумном разрешењу фидеикомиса, односно при судском принудном разрешењу фидеикомиса само утолико, уколико произлази из списка који се налазе пред судом. У огласу ће се изрично истакнути да на фидеикомисну имовину, разрешену од фидеикомисне везе, имају право у смислу §§ 2 и 3 овога Закона само она у тим параграфима назначена лица, која су се на дан 28 јуна 1921 године према наређењима фидеикомисне исправе затекла као поседник фидеикомиса и први чекалац, а ако су ова после тога дана умрла, њихови законски наследници у правој линији неограничено, а у побочној линији до трећег степена закључно. Уједно ће се овлашћеници упозорити да могу у овоме року поднети суду уговор о споразумном разрешењу фидеикомиса и да ће се лицима непознатог боравишта, која према списима а по овом закону долазе у обзир као о-

влашћеници на фидеикомисну имовину, поставити скрбник (старатељ).

2) Истим огласом позваће се и овлашћеници из § 13, да до протеча огласног рока пријаве своје право и евентуалне захтеве да се ово обезбеди, јер се иначе ово њихово право неће узети у обзир при одобрењу уговора о споразумном разрешењу фидеикомиса, односно при судском принудном разрешењу фидеикомиса, већ ће им се препустити да ово своје право остваре по општим прописима.

3) Оглас ће се прибити на судску таблу фидеикомисног суда и оних среских судова, у чијем се подручју налази какво добро, које спада у фидеикомисну имовину, а објавиће се три пута у размацима од најмање петнаест дана у Службеним новинама, а по потреби и у другим новинама.

4) Огласни рок рачуна се од дана када оглас буде први пут објављен у »Службеним новинама«.

5) По један отправак огласа доставиће се овлашћеницима, чије је боравиште суду познато, или њиховим законским заступницима. Ако из списка произлази да међу овлашћеницима има стараника, суд ће један отправак огласа доставити и старатељском суду.

§ 9

1) По протеклу огласног рока, суд ће, ако је у том року поднет уговор о споразумном разрешењу фидеикомиса, испитати уговор, поднети пријаве и доказе, а по потреби ће преслушати учеснике или провести извиђаје или одредити рочиште за расправу (§ 10).

2) Суд ће уговор одобрити, ако у њему учествују сви овлашћеници из §§ 2 и 3, уколико се имају уважити у смислу прописа § 8 став 1, и ако се уговор не противи сврси овога Закона. Кад се уговором уређују права овлашћеника из § 13, уговор ће се одобрити само, ако и ови овлашћеници, уколико се имају уважити у смислу прописа § 8 став 2, у њему учествују. Али ако међу учесницима има и лица, која стоје под старатељством, не може фидеикомисни суд одобрити уговор пре него што га одобри надлежна старатељска власт.

3) Кад закључак фидеикомисног суда којим се уговор одобрава постане правоснажним, суд ће по предлогу наредити потребне уписе у јавне књиге и издати остале наредбе потребне за провођење уговора (§ 12).

§ 10

1) Ако суд нађе да се уговор не може одобрити или да се без претходне расправе не може довести одлука о одобрењу уговора или ако у огласном року уопште није поднет уговор о споразумном разрешењу фидеикомиса, суд ће одредити рочиште за расправу о разрешењу фидеикомиса.

2) На рочиште позваће се сви они, који су се као овлашћеници из §§ 2 и 3 пријавили у огласном року као и они чије право произлази из фидеикомисних списка, који се налазе пред судом, а њихово је боравиште суду познато. Овлашћеницима чије боравиште суду није познато, суд ће поставити скрбника, с којим ће се расправљати. На рочиште позваће се и овлашћеници из § 13, ако су учесници уговора или ако су се у огласном року пријавили.

§ 11

1) На рочишту ће се пре свега утврдити:

а) садржај исправе о фиденкомису и која су лица по исправи о фиденкомису овлашћена на тај фиденкомис;

б) стање фиденкомисне имовине са свима њеним саставним деловима.

2) Ако се појави спор о томе, да ли којем од лица, која се по списима, односно по пријавама имају узети у обзир као овлашћеници на фиденкомис, припада право на фиденкомисну имовину, било као поседнику, било као чекаоцу или као наследнику једног или другог, покушаће суд, да се о томе постигне споразум; ако у томе не успе, упутиће суд према својој оцени једног од учесника, између којих је спор, на пут парнице. За поднашање тужбе одредиће суд довољан рок.

3) Ако је који од наведених овлашћеника упућен на пут парнице, одредиће се ново рочиште пошто буде та парница правоснажно решена или пошто безуспешно протече рок одређен за подношење тужбе.

4) Тако ће се исто у случају, кад већ тече парница о томе, да ли неком лицу припада својство поседника или чекаоца фиденкомиса или наследника једног или другог, одредити рочиште за расправу о разрешењу фиденкомиса тек кад буде та парница правоснажно решена.

§ 12

1) На основу проведене расправе суд ће закључком (решењем) одобрити уговор о споразумном разрешењу фиденкомиса, ако постоје услови из § 9 став 2. Ако суд одбије предлог за одобрење уговора о споразумном разрешењу фиденкомиса, или ако таквог предлога нема, суд ће изрећи принудно разрешење фиденкомиса. Одлука којом се одбија предлог за одобрење уговора унеће се у закључак о принудном разрешењу фиденкомиса. У закључку о принудном разрешењу фиденкомиса суд ће изрећи, коме у погледу фиденкомисне имовине припадају права у смислу §§ 2 и 3, и који се уписи имају вршити у јавним књигама.

2) Закључак доставиће се лицима споменутима у § 10 став 2 као и осталим учесницима.

3) У погледу уписивања у земљишне књиге сходно ће се примењивати прописи § 94 Закона о земљишним књигама.

§ 13

1) Осим случаја § 6 самим разрешењем фиденкомисне везе не дира се у права на чинидбе које на основу фиденкомисне исправе припадају према сваком поседнику фиденкомиса трећим лицима, ако су ова на дан, када овај Закон добије обавезну снагу, у животу или се по прописима Грађанског законика имају сматрати као рођена. Остала лица неће се узети у обзир.

2) Ако о правима на периодичне чинидбе нема у фиденкомисној исправи друге наредбе, онда овлашћеницима припадају ова права доживотно.

3) Ако у погледу ових права на чинидбе није међу учесницима постигнут споразум (§ 7), нити су ова права већ обезбеђена у корист овлашћених лица, фиденкомисни суд ће на предлог њихов или њихових законских заступника издати потребне наредбе ради обезбеђења ових права, и то или у закључку, којим се одобрава уговор о споразумном разрешењу фиденкомиса, или у закључку о принудном разрешењу (§ 8 и 11). Ове наредбе из-

даће суд пошто преслуша овлашћенике на фиденкомисну имовину.

4) Кад пријављено право на чинидбе из фиденкомисне имовине буде оспорено упутиће се онај који се позива на такво право, на пут парнице, ако његово право не произлази из јавних књига или из фиденкомисне исправе, а ако произлази, онда онај, који то право оспорава.

5) Ако те чинидбе с обзиром на смањени обим или смањену вредност фиденкомисне имовине претстављају несразмерно велико оптерећење те имовине, суд ће их по предлогу сразмерно смањити.

6) Обавезе на вршење чинидбе у корист правних лица наложене фиденкомисном исправом, важиће још 25 година, ако су претпоставке за право на те чинидбе већ наступиле у време кад овај Закон добије обавезну снагу. Наређење става 5 важи овде.

§ 14

1) Међусобна права и дужности, која из уживања фиденкомисне имовине до дана ступања на снагу овога закона проистичу за онога, који се је на дан 28 јуна 1921 године затекао као поседник фиденкомиса, или за његове наследнике с једне стране и за првог чекаоца или његове наследнике с друге стране, просуђују се по досадашњим прописима о односима између поседника фиденкомиса и чекалаца.

2) Тражбине обезбеђене залогом на фиденкомисне имовине могу се из дела фиденкомисне имовине на којем су залогом обезбеђене по реду првенства без ограничења наплатити. За остале тражбине одговарају само поседници фиденкомиса или њихови наследници.

3) У друга књижна права као и у обвезе из патроната не дира се разрешењем фиденкомисне везе.

§ 15

1) Чекалац не може поседнику фиденкомиса оспоравати право на посед фиденкомиса с разлога што би по прописима овог закона имао јаче право, ако на дан 28 јуна 1921 године по фиденкомисној исправи и по законским прописима који су тада важили није имао тог јачег права, као ни с разлога што би поседник фиденкомиса услед чињенице, које су наступиле после 28 јуна 1921 године, о фиденкомисној исправи и законским прописима који су тада важили морао изгубити посед фиденкомиса.

2) По протеку десет година од дана ступања на снагу овог закона искључено је свако остваривање захтјева с позивом на јаче право по фиденкомисној исправи против оних који су стекли фиденкомисну имовину по овоме закону.

§ 16

1) Ако је после 28 јуна 1921 године, а пре ступања на снагу овога закона код суда захтевано разрешење фиденкомиса, а на дан ступања на снагу овога закона још није о томе правоснажно одлучено, поступак ће се наставити и одлука донети по прописима овога закона, и то пред судом надлежним по овоме закону (§ 8 став 1).

2) Ако је у таквом поступку до 20 априла 1934 године већ правоснажно одлучено о разрешењу фиденкомиса судска одлука остаће на снази.

§ 17

1) За спорове о праву на посед фидеикомиса, о првенству чекалаца и о другим захтевима из фидеикомисне исправе остају надлежни они судови, који су за такве спорове надлежни по досадашњим прописима.

2) Судови, који су по досадашњим прописима надлежни за фидеикомисне ствари, довршиће оставинске спорове по смрти поседника фидеикомиса, умрлих пре ступања на снагу овога закона; они ће свршити и све послове потребне за провођење овога закона. Иначе престаје њихова надлежност као фидеикомисне власти, а нарочито дужност старања о фидеикомисној имовини.

§ 18

Ако је у погледу неке фидеикомисне имовине, која се налази у нашој држави, вршио фидеикомисне послове један суд ван наше државе, онда од дана ступања на снагу овога закона надлежан је у погледу те имовине онај окружни суд (првостепени суд) у нашој држави, у чијем се подручју налази та фидеикомисна имовина или главни њен део.

§ 19

1) Уколико у овом закону није што друго наређено, за поступак по овоме закону вреде прописи ванпарничног поступка.

2) Прописи §§-а 8 до 12 неће се примењивати у случајевима §§-а 4 и 6.

3) У случају §-а 4 фидеикомисни суд ће најпре закључком изрећи да је фидеикомисна веза престала. Кад тај закључак постане правоснажним, исти ће суд даље поступити по прописима који вреде за оставинску расправу. Позивање овлашћеника из §-а 13, предвиђено у §-у 8 став 2, вршиће се у овом случају огласом, који ће се издати у оставинском поступку. Прописи става 3 и 4 §-а 13 овде ће се сходно примењивати.

4) У случају §-а 6 фидеикомисни суд ће по службеној дужности закључком изрећи, коме ће припасти фидеикомисна имовина разрешене фидеикомисне везе.

§ 20

Разрешењем фидеикомисне везе не дира се у ограничења предвиђена постојећим прописима о аграрној реформи.

§ 21

1) Да би се збирке библиотеке и архиве или поједини предмети од археолошке, уметничке, културно-историјске, етнографске и природно научне вредности, који сачињавају саставни део фидеикомисне имовине, а важни су за народ или земљу, обезбедити за време док се законом не уреди заштита уметничких предмета и споменика, Министар просвете наредиће њихово пописивање уз суделовање вештака, и то о државном трошку.

2) На основу вештачког мишљења Министар просвете одлучиће, који се предмети имају даље чувати. Ова одлука доставиће се са прописом списка оном лицу, коме је фидеикомисна имовина припала односно ономе, коме су они предмети припали. Уколико такви предмети не би на основу закона или уговора прешли у власништво државе или не би било предато држави на чување или не би био склопљен какав други споразум о њиховом

чувању оставиће се на чување ономе, који је стекао фидеикомисну имовину. Није допуштено, да се збирке, библиотеке или архиве или поједини предмети означени у првом ставу отуђују без пристајка Министра просвете.

3) Писмена и списи из архиве могу се поништити само по одобрењу Министра просвете.

4) Наредбе, споменуте у ставу 1 до 3, уколико се односе на архиве, доносиће Министар просвете у споразуму са министрима правде, унутрашњих послова и пољопривреде.

5) Ако би споменуте збирке и предмети код онога, коме је припала фидеикомисна имовина, били изложени опасности од губитка или оштећења, а он не би поступао по датим му упутствима или не би пружао довољну гаранцију, да ће онако поступати како треба, Министар просвете може, пошто се проведу потребни извиђаји од стране опште-управне власти првог степена уз суделовање вештака, наредити њихово чување на другом месту.

6) Онога који је стекао фидеикомисну имовину, а који би се огрешко о наређења издата у смислу овога закона, може општа управна власт првог степена казнити новчаном казном до 100.000 динара или затвором до три месеца.

7) Министар просвете прописаће Уредбом ближа наређења за извршење прописа предњих ставова.

8) Ограничења у располагању предвиђена у овоме параграфу престају, ако се Закон споменут у првом ставу не донесе у року од три године од дана ступања на снагу овог Закона.

§ 22

Код породичних фидеикомиса установљених пре 28 јуна 1921 године, код којих је као последњи чекалац постављена наша држава или које друго јавно-правно тело или Универзитет, црква, задужбина или која друга установа у нашој држави, коју је наша држава признала као опште корисну, Министар правде одредиће Уредбом део фидеикомисне имовине који треба издвојити за државу односно за једну од поменутих установа, као и начин на који ће се то извршити. Остали део фидеикомисне имовине разрешиће се по прописима овога Закона.

§ 23

1) За стицање фидеикомисне имовине по прописима овога Закона наплаћује се од првог чекаоца последна такса у висини и на начин, како је то предвиђено специјалним законима за поједина правна подручја Краљевине, и осим тога још 2% од бруто вредности стечене непокретне имовине, а од уживаоца наплатиће се само 2% од бруто вредности стечене непокретне имовине. Ове таксе наплатиће се од чекаоца онда када по § 2 овога Закона буде примио имовину.

2) Као дан када је фидеикомисна имовина припала поменутих лицима сматра се дан 28 јуни 1921 године. Овај дан меродаван је и за одређивање вредности фидеикомисне имовине.

3) За одмеравање наследне таксе меродаван је осим чисте вредности ове имовине, која је припала стицатељу, лични однос стицатеља према ономе уживаоцу фидеикомисне имовине, који је непосредно претходио ономе лицу, које је на дан 28 јуна

1921 године било. уживалац фидеикомисне имовине.

4) Осим такса прописаних за ванпарнични поступак, наплатиће се од чисте вредности стечене фидеикомисне имовине, о којој је проведена расправа по овом Закону, и то солидарно од чекаоца и од уживаоца, и такса по тарифном броју 25 Закона о судским таксама од 30 маја 1930 године.

5) Овлашћује се Министар финансија да пропише евентуално потребне ближе одредбе за провађање прописа овога параграфа.

§ 24

У колико овим Законом није што друго наређено, престају од дана кад овај Закон добије обавезну снагу, важити сви прописи о предмету овог Закона, који су му противни.

§ 25

1) Овај Закон ступа у живот кад га Краљ потпише а обавезну снагу добија кад се обнародује у »Службеним новинама«.

2) Министар правде се овлашћује да Уредбом изда сва наређења и упутства потребна за извршење овога Закона.

19 јуна 1934 године
у Београду.

Претседник
Народне скупштине,
Др. Коста Кумануди, с. р.

(М. П.)

Секретар,
Анте Ковач, с. р.